

Терміни і поняття

Латинська Америка — спільна назва територій, розташованих у південній частині Північної Америки, на південь від річки Ріо-Браво-дель-Норте, у Центральній та Південній Америці.

1. КРАЇНИ РЕГІОНУ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

1.1. Соціально-економічний розвиток

У ході Другої світової війни великі постачання продовольчо-сировинної продукції до Європи забезпечили латиноамериканським країнам накопичення валютних запасів. У цих умовах почала здійснюватися ідея *імпортозамінної індустріалізації*, тобто створення машинобудування та інших галузей промисловості для задоволення власних потреб економічного розвитку. Найвищі темпи розвитку були в Аргентині, Бразилії, Мексиці, Чилі, Венесуелі, Колумбії.

На початку 1950-х років США домінували за розмірами капіталу, вкладеного в економіку країн Латинської Америки.

1.2. Політичний розвиток країн регіону

У 1944–1945 рр. у країнах регіону намітилася тенденція до *демократизації*. У цей період перестали існувати диктаторські режими в Еквадорі, Гватемалі, Сальвадорі. У Бразилії й Аргентині влада амністувала політичних в'язнів і відновила громадянські свободи. Уряди Болівії, Венесуели, Гватемали, Аргентини здійснювали економічні заходи, взялися за розв'язання соціальних проблем.

У 1948 р. на черговій Міжамериканській конференції в Колумбії була створена *Організація американських держав (ОАД)*, що діяла під впливом США. Цілями ОАД декларувалися військове і політичне співробітництво її учасників. Для запобігання «комуністичній загрози» передбачалися заходи, включаючи колективну інтервенцію в країну, що опиниться під впливом міжнародного комунізму.

Наприкінці 1940-х — у першій половині 1950-х років *суспільно-політична обстановка у країнах Латинської Америки ускладнилася*. Переслідували діячів профспілок і лівого демократичного руху, протилася нова хвиля державних переворотів. Військові перевороти відбулися в Аргентині, Бразилії, Гватемалі, Гондурасі, Панамі, Парагваї.

У другій половині 1950-х років економічна ситуація в країнах Латинської Америки погіршилася. Це відбулося внаслідок падіння цін на світовому ринку на сировину та товари, вироблені в регіоні. Ресурси для здійснення імпортозамінної індустріалізації закінчувалися. На цьому тлі активізувалися революційний і демократичний рухи.

2. КУБІНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ

У 1952 р. владу на Кубі захопив диктатор *Ф. Батіста*. Корумпований режим загострив становище в країні. Боротьбу проти диктатури почали молоді кубинські революціонери на чолі з *Фіделем Кастро*.

Тривалість:
03:59

Диктатори.
Фідель
Кастро.
24 Канал,
15.07.2013 р.

Особа в історії

Фідель Кастро Рус (1926–2016 рр.) — лідер Куби у 1959–2006 рр. Народився у родині великого землевласника. Навчався в Гаванському університеті й одержав диплом адвоката і ступінь доктора права. Під керівництвом Фіделя була створена підпільна організація. Після невдалого штурму казарм «Монкада» у 1953 р. Кастро засудили на 15 років тюремного ув'язнення. Через три роки Фіделя амністували і вислали в Мексику. Друга спроба державного перевороту, розпочата Кастро і його прихильниками в 1956 р., знову зазнала невдачі. 1 січня **1959 р.** Кастро з невеликим загonom прихильників висадився на узбережжі Куби. Він скинув режим Батісти і захопив владу в країні. Згодом Ф. Кастро став прем'єр-міністром, фактичним диктатором країни. У липні 2006 р. Кастро передав свої повноваження братові Раулю.

Своє завдання як глави уряду Ф. Кастро вбачав у **зміцненні незалежності Куби від США**. Він націоналізував усю американську власність у країні. У 1961 р. керівництво Сполучених Штатів фінансувало спробу збройних кубинських емігрантів скинути режим Кастро, але вона закінчилася невдачею. Після Карибської кризи (1962 р.) США ввели заборону на торгівлю з Кубою.

Слово політика

Із промови Ф. Кастро в ООН (тривала 4,5 год), 1960 р.

...Ми, кубинські революціонери, розуміємо свій міжнародний обов'язок перед всіма пригнобленими народами світу. Перед всіма нами спільний ворог. І тому ми проголошуємо, що будь-де, у кожному закутку планети ви можете розраховувати на підтримку кубинського бійця.

Лідер кубинської революції проголосив Кубу державою, що стала на **шлях побудови соціалізму**. Він пішов на зближення із СРСР, що сприяло швидкому перетворенню Кастро в прибічника комуністичних ідей, а Куби — у типову тоталітарну соціалістичну державу.

У країні розпочалися «соціалістичні перетворення»: ліквідували приватні господарства в селах, націоналізували всі підприємства кустарної промисловості, торгівлі та сфери обслуговування. Уся економіка підпорядковувалася державному плануванню та регламентації. Упроваджувалася зрівнялівка в оплаті праці.

Проте індустріалізація не дала очікуваних результатів. Збереглася традиційна залежність кубинської економіки від експорту цукру, але тепер не в США, а в СРСР і країнах Центрально-Східної Європи. Уже наприкінці 1960-х років на Кубі довелося ввести карткову систему для забезпечення населення продуктами харчування і товарами першої необхідності.

З 1975 р. у країні утвердилася однопартійна система. Уся влада в країні зосереджувалася в руках **Комуністичної партії Куби (КПК)** на чолі з Ф. Кастро. Опозицію жорстко придушували, порушували права людини.

Кого Ф. Кастро вважав головним ворогом? Як на практиці мали реалізуватися ідеї кубинського лідера?

На Кубі помер непримиренний революціонер Фідель Кастро. ТСН, 26.11.2016 р.

Наслідком економічних труднощів і тотальної несвободи стала масова втеча підданих Кастро з «Острова Свободи».

Історичний анекдот від президента США Р. Рейгана

Фідель Кастро довго виступає на великому мітингу. І раптом чує голос у натовпі: «Горішки, попкорн, насіння». Він продовжує виступати, і знову голос: «Горішки, попкорн, насіння». І коли це трапляється вчетверте, він припиняє виступ і каже: «Наступного разу я знайду, хто це говорить і так його пну, що він опиниться аж у Маямі». І тут весь натовп заголосив хором: «Горішки, попкорн, насіння».

За роки правління Ф. Кастро з Куби з населенням 10 млн осіб вийшли принаймні 1,5 млн кубинців. 70 % вихідців з Куби живуть у південній частині американського штату Флорида. У Маямі вихідці з Куби становлять більше третини населення. На фото: біженці з Куби в Мексиканській затоці, 1996 р.

Після розпаду СРСР комуністичний режим опинився у складному становищі. У середині 1990-х років у країні почали здійснювати ринково орієнтовані реформи. Через старість і хвороби Ф. Кастро поступився владою в країні своєму братові **Раулю Кастро**, який із квітня 2011 р. очолював партію та державу.

18 квітня 2018 р. на зміну Раулю до влади на Кубі прийшов **Мігель Маріо Діас-Канель Бермудес**.

Проте труднощі в соціалістичній країні посилюються. Так, у травні 2019 р. уряд упровадив обмеження на купівлю продуктів; кубинці зможуть купувати лише у визначеній кількості курятину, рис, яйця, а також мило та зубну пасту. Уряд Куби звинувачує в дефіциті США. Натомість економісти вбачають причину проблеми у слабкості власного виробництва країни та залежності від союзника — Венесуели, яка зараз також потрапила під американські санкції.

3. РЕВОЛЮЦІЯ В ЧИЛІ

3.1. Соціалістичні перетворення уряду Сальвадора Альєнде

Лідер Соціалістичної партії Чилі **Сальвадор Альєнде** у 1970 р. став першим у світі демократично обраним президентом-соціалістом. Великий друг Радянського Союзу, Альєнде прагнув побудувати в Чилі соціалізм. Розпочалася тотальна націоналізація всіх великих і середніх підприємств. У селі здійснювалося озброєне бандитське самозахоплення землі. Причому на захоплених землях, які не роздавали селянам, намагалися організувати щось на кшталт колгоспів. Разом із землею, «революціонери» рекувізували рухоме майно, зокрема худобу. Власники почали масово забивати худобу; хто міг переганяв стада в сусідню Аргентину.

Уряд в адміністративному порядку різко підвищив зарплати і заморозив ціни. В умовах інфляції (яка тільки на початку 1973 р. становила 353 %) продавати товари за фіксованими цінами було економічно не вигідно. Тоді були створені «комітети з контролю за цінами», які розподіляли талони, в основному серед активістів режиму.

Ліві екстремісти чинили експропріації банків, напади на магазини і поліцейських, залякували суддів, громадських діячів і всіх

незгодних. Крамарі, водії, юристи, банкіри почали оголошувати страйки. Соціалістична влада відповіла репресіями.

3.2. Військовий переворот 11 вересня 1973 р.

Слово публіциста

Максим Вікулов. Уроки чилійської. Як Junta врятувала країну. 13.09.2018 р.

22 серпня 1973 р. чилійський парламент приймає резолюцію, яка звинувачувала уряд у порушеннях законів і Конституції країни... У резолюції парламент закликав єдину недеградовану і авторитетну інституцію в суспільстві — армію — відновити потоптану законність і конституційний порядок у країні.

Військовий переворот... розпочався в ніч з 10 на 11 вересня 1973 на кораблях ВМС, які брали участь у маневрах біля берегів Чилі. [11 вересня] військові встановили контроль за основною частиною чилійської столиці... Альєнде застрелився з автомата, подарованого йому Фіделем Кастро. Того ж дня армія встановила контроль над всією територією країни. Було оголошено про створення Урядової хунти Чилі... Дії хунти підтримали парламент і Верховний суд держави.

Терміни і поняття

Хунта (з ісп. Junta) — назва об'єднань, державних органів, військових урядів в іспаномовних країнах. Нині поняття здебільшого використовують для позначення військової диктатури, що приходила до влади внаслідок військового державного перевороту.

3.3. Чилі після перевороту. Економічні реформи в країні

Після військового перевороту **11 вересня 1973 р. розгорнулись репресії**: були заборонені соціалістична і комуністична партії, профспілки. Вкрай жорстко придушувався опір революційних активістів — прихильників С. Альєнде. За часи правління хунти А. Піночета за політичними й іншими мотивами було вбито близько 3200 осіб.

Водночас **військова хунта на чолі з А. Піночетом зуміла стабілізувати економічне становище** в країні.

Подробиці

Для реформування країни була сформована група молодих економістів, яких назвали «чиказькі хлопчики», — учнів нобелівського лауреата з економіки М. Фрідмана (батьки якого родом з українського Берегово). За підтримки генерала Піночета «Чикаго-бойз» приступили до створення в Чилі класичної ліберальної економічної моделі. Були різко знижені податки і скорочені соціальні витрати, впроваджено свободу економічної діяльності. Заохочувалися іноземні інвестиції. Був здійснений перехід до накопичувальної пенсійної системи, яку сьогодні нерідко називають «чилійською».

Економічні наслідки реформ вражали. За темпами зростання ВВП Чилі стала лідером у Латинській Америці, значно скоротилося безробіття. Вдалося реально підвищити рівень життя населення.

У 1980 р. президент Піночет ініціював ухвалення конституції, що відновила інститути демократії. Проте на референдумі в 1988 р. більшість громадян проголосувала проти продовження президентських повноважень генерала Піночета. На президентських виборах

у 1989 р. перемогу здобув лідер Християнсько-демократичної партії **П. Айлвін**. У березні 1990 р. Піночет передав йому владу.

Подобици

Піночет помер 10 грудня 2006 р., у віці 91 року, йому були надані лише військові почесні. Попрощатися з генералом прийшли 60 тис. осіб. Набагато більше чилійців раділи смерті колишнього диктатора.

З 2018 р. державу вдруге очолив мільярдер **Себастьян Пінєра**. Спостерігачі очікують від нього зміни курсу правління у бік забезпечення зростання економіки та ліквідації низки реформ у податковій і соціальній сферах, зроблених його попередниками. На думку Пінєри, вони боляче вдарили по економіці Чилі, яка є найбільшим світовим виробником міді.

Сьогодні Чилі — перша серед країн Латинської Америки за ВВП на душу населення, найменш корумпована і найбільш безпечна країна на континенті. У рейтингу економічної свободи країна посідає 20-те місце у світі (Україна посідає за цим показником 150-те місце).

4. ПРОБЛЕМИ ЛАТИНОАМЕРИКАНСЬКИХ ДЕРЖАВ на зламі ХХ—ХХІ ст.

Відмітна риса розвитку Латинської Америки на зламі ХХ—ХХІ ст. — зовнішня заборгованість, яка дедалі зростала. Кредитори (МВФ, МБРР та ін.), котрі бажали мати гарантії повернення боргів, вимагали **докорінних реформ у неоліберальному дусі**. Паралельно із завданням реформування економіки в Латинській Америці гостро постала проблема здійснення **політичних реформ**, демократизації суспільного життя. Перехід від диктатури до демократії в більшості випадків відбувався мирним шляхом. У **1980-ті роки** військові диктатури припинили своє існування в Аргентині, Бразилії, Чилі, Перу, Болівії, Уругваї, Гватемалі, Суринамі, Парагваї, ряді інших країн.

Бразилія. У березні 1985 р. закінчився період військової диктатури, що тривав 20 років. Цивільна влада чимало зробила для ліквідації наслідків диктаторських режимів, утвердження принципів демократії в бразильському суспільстві, лібералізації економічної діяльності.

На початку ХХІ ст. в Бразилії особливу увагу приділяли розвиткові сучасних галузей промисловості на базі нових технологій. Останніми роками країна наполегливо прагне активізувати свої зусилля в освоєнні космосу та вийти на світовий ринок космічних послуг, активно триває нарощення ядерного потенціалу. Країна не без підстав претендує на постійне представництво в Раді Безпеки ООН.

З 2019 р. посаду президента Бразилії вперше після 1980-х років обіймає представник правого політичного табору, колишній капітан армії Жаїр Болсонару, якого називають «бразильським Трампом». 63-річний Болсонару пообіцяв викоринити злочинність і корупцію в країні.

Венесуела. З 1999 до 2013 рр. президентом Венесуели був соціаліст **Уго Чавес**, якого підтримувала більшість бідного населення країни. Чавес здійснював у Венесуелі інтенсивні соціалістичні перетворення, що спричинили в країні глибоку економічну кризу.

На міжнародній арені Уго Чавес був непримиренним критиком політики США, підтримував режим на Кубі і особисто Фіделя Кастро, якого вважав своїм другом. Уряд Венесуели надавав допомогу колумбійським партизанам. Чавес оголосив Росію головним союзником Венесуели в боротьбі проти США. У 2009 р. він заявив, що Венесуела визнає незалежність Південної Осетії та Абхазії, що окуповані Росією. Тоді ж у відповідь на збройну операцію проти ХАМАСу у секторі Гази назвав дії ізраїльтян агресією і оголосив про розрив дипломатичних відносин з Ізраїлем.

У 2012 р. Уго Чавес призначив віцепрезидентом і своїм наступником **Ніколаса Мадуро**. За час його першої каденції ВВП Венесуели впав на 45 %, інфляція сягнула двох мільярдів відсотків, а мінімальна зарплата не перевищує 10 дол. США. Понад 90 % громадян страждають від недоїдання, з країни вже втекли більш як 3 млн осіб.

У середині 2018 р. Мадуро переобрали на другий термін. Світ ці вибори не визнав, адже на них було не допущено опозицію, а та, яку допускали, — бойкотувала голосування. Міжнародна спільнота легітимність Мадуро не визнає, він перебуває під санкціями ЄС та США.

Наприкінці січня 2019 р. венесуельці вийшли на багатотисячні мітинги, під час яких голова опозиційного парламенту **Хуан Гуайдо** оголосив себе тимчасовим президентом. Як лідера Венесуели його визнали майже всі країни Південної Америки і Організація американських держав, а також США, Канада та ЄС. Про свою підтримку парламенту Венесуели, який очолює Хуан Гуайдо, заявила Україна. Водночас легітимність Мадуро відстоюють Росія, Туреччина, Іран, Мексика та Китай. Ніколас Мадуро зі свого боку заявив про розірвання дипломатичних відносин зі Сполученими Штатами.

Хуан Гуайдо
(ліворуч)
і Ніколас
Мадуро

Криза у Венесуелі дестабілізує політичну й економічну ситуацію у всій Латинській Америці та впливає на міжнародні відносини у світі.

5. УКРАЇНЦІ В КРАЇНАХ РЕГІОНУ

Українці в Аргентині. Перша невелика група українських іммігрантів прибула до Аргентини в 1897 р. Сьогодні 300 тис. українців живуть у 43 районах майже всіх провінцій країни. Більшість із них зайняті в сільському господарстві. Другою за чисельністю групою серед українців є індустріальні робітники. Деякі є власниками невеликих промислових підприємств. Українці працюють учителями шкіл, викладачами у вишах, служать у поліції й армії.

В Аргентині є чимало українських громадських організацій: «Просвіта», «Відродження», «Український національний клуб» та ін. У 1947 р. уперше був скликаний Конгрес українців в Аргентині, на якому утворена **Українська центральна репрезентація (УЦР)**.

Українці в Бразилії. На рубежі століть у Бразилії живе близько 350 тис. етнічних українців, більшість із них (310 тис.) — у штаті Парана. Значна частина українського населення Бразилії займається

сільським господарством. Близько 30 % живуть у містах, де працюють робітниками, інженерами, службовцями на підприємствах. Українське походження має ряд відомих учених, професорів і викладачів університетів.

Українська мова широко використовується в побуті і громадському житті бразильців українського походження. У конституції штату Парана є стаття, що гарантує вільний вибір вивчення мови. У 1989 р. розпочалося викладання української мови і літератури, історії України в університеті штату Парана. Відомим аргентинсько-бразильським кінорежисером є українець за походженням Гектор Бабенко, автор фільму «Карандіру», що став гімном свободи на континенті.

Українсько-бразильські відносини особливо успішно розвиваються в аерокосмічній галузі (українські ракети-носії використовують на бразильському космодромі Алкантара), енергетичному машинобудуванні, паливно-енергетичному секторі, металургії.

ЗАПИТАННЯ Й ЗАВДАННЯ

I. Систематизуємо нову інформацію

1. Чим було викликане посилення економічного впливу США в регіоні у 1945–1960 рр.?
2. Схарактеризуйте особливості соціально-економічного розвитку країн Латинської Америки в 1945–1960 рр.
3. Назвіть керівника Кубинської революції та схарактеризуйте її перебіг.
4. Визначте особливості революційних процесів у Чилі.
5. Схарактеризуйте особливості політичного й економічного розвитку Венесуели на початку XXI ст.
6. Якою є роль української діаспори Аргентини та Бразилії у зміцненні відносин України з цими країнами?
7. Поясніть значення поняття «хунта».
8. Покажіть на карті найрозвиненіші сьогодні країни Латинської Америки.

II. Обговорюємо в групі

1. Які були головні передумови ліквідації військово-диктаторських режимів у країнах Латинської Америки?
2. Схарактеризуйте особливості економічного та політичного курсу Чилі за часів диктатури А. Піночета.

III. Мислимо творчо й самостійно

1. Проаналізуйте історичні уроки революції на Кубі та соціалістичних перетворень уряду С. Альєнде у Чилі.
2. Який досвід історії Чилі наприкінці XX — на початку XXI ст. Ви вважаєте корисним для України, а який — неприйнятним?

ВАЖЛИВІ ДАТИ

1959 р. — прихід до влади на Кубі Ф. Кастро, перемога революції
1973 р. — скинення президента С. Альєнде в Чилі, прихід до влади хунти на чолі з А. Піночетом

КРАЇНИ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ

Таблиця 780

Особливості розвитку регіону	
<ul style="list-style-type: none"> • Латифундизм (великі землеволодіння). • Наявність потужних і впливових кримінальних структур, нелегальне виробництво і збут наркотиків. • Велике соціальне розшарування. • Аргентина, Бразилія, Мексика, Чилі — країни з найбільш розвинутою обробною промисловістю. • Колумбія, Венесуела, Перу — розвинута гірнича промисловість. • Решта країн — переважно аграрні 	
Динаміка розвитку Латинської Америки у ХХ ст.	
Політичний розвиток	Економічний розвиток
40–50-ті роки	
<ul style="list-style-type: none"> • Нестабільність, часті військові перевороти (крім Мексики). • Прагнення комуністів до влади. Антидиктаторський переворот на Кубі завершився встановленням лівої диктатури <i>Ф. Кастро</i> (1959 р.). • Зростання впливу США: капіталовкладення, військово-політичне співробітництво, протистояння комуністам 	<ul style="list-style-type: none"> • Наявність значного державного сектора економіки. • Часткова ліквідація латифундій у ході аграрної реформи. • Закритість економіки для іноземного впливу, протекціонізм
60–70-ті роки	
<ul style="list-style-type: none"> • 1973 р. — військовий переворот у Чилі, внаслідок якого повалено уряд президента-соціаліста <i>С. Альєнде</i> і встановлена диктатура <i>Піночета</i> (до 1990 р.). Встановлений режим терору і масових репресій, водночас — прискорені реформи і темпи розвитку економіки. • Намагання СРСР «експортувати» революцію шляхом фінансування компартій, партизанських загонів у Перу, Аргентині, Болівії тощо. • Заборона ядерної зброї на континенті 	<ul style="list-style-type: none"> • Перетворення на індустріально-аграрні держави. • 1961 р. — Дж. Кеннеді запропонував програму «Союз заради прогресу» з метою подолання бідності і відсталості Латинської Америки. Регіон отримав 11 млрд доларів довгострокової допомоги на проведення реформ
80–90-ті роки	
<ul style="list-style-type: none"> • Ліквідація військово-диктаторських режимів (за винятком Куби). Проте перспективи розвитку демократії залежать від успіхів економіки: так, у Венесуелі сформувався авторитарний режим <i>Уго Чавеса</i>. • У більшості країн обмежені повноваження президентів, приділена увага дотриманню прав і свобод людини, збалансовані гілки влади. • Не вирішена проблема взаємовідносин між державою та армією. • Розширення контактів України з Латинською Америкою 	<ul style="list-style-type: none"> • 80-ті роки — «втрачене десятиліття»: падіння світових цін на експортовану продукцію спричинило економічну кризу, скорочення ВВП, зростання державного боргу. • Приватизація, обмеження державного впливу на економіку. • Зростання іноземних інвестицій

Тенденції розвитку Латинської Америки наприкінці ХХ — на початку ХХІ ст.

Таблиця 781

Соціально-економічний розвиток	<ul style="list-style-type: none"> • Нестабільність розвитку. • Згортання соціальних програм, розростання «неформальної економіки» (вуличної торгівлі, кустарного виробництва). • Зростання зовнішнього боргу. • Зростання кількості міського населення (понад 75 %)
Внутрішньо-політичний розвиток	<ul style="list-style-type: none"> • Переважають президентські республіки з сильною виконавчою владою. • Значна роль воєнних кіл. • Нестійкі політичні партії, особисті якості лідерів переважають над програмами. • Небезпека наркобізнесу і корупції влади, особливо в Колумбії, де влада фактично втратила контроль над більшою частиною території. • Вплив повстанських і терористичних організацій. • Активізація руху індіанських народів за право на землі і національно-культурну самобутність
Інтеграційні процеси	<ul style="list-style-type: none"> • Головний напрямок інтеграції — ліквідація взаємних мит, формування загальноамериканської зони вільної торгівлі. • Найбільші організації — Північноамериканська зона вільної торгівлі, 1994 р.; Спільний ринок Півдня Америки, 1991 р.; Андська система інтеграції, 1995 р.
Українці в Латинській Америці	<ul style="list-style-type: none"> • Перші переселенці — емігранти з Галичини (1897 р.), які переселялися до Аргентини та Бразилії. • Загальна чисельність української діаспори — 200-500 тис. чоловік. • Більшість емігрантів — селяни, власники малих та середніх підприємств. • Культурно-просвітницькі організації «Просвіта», «Відродження» мають філіали в різних провінціях; працюють недільні школи, дитячі садки тощо. • Виходять українська преса, книги, радіопередачі. • За віросповіданням — греко-католики, менша частина — православні

МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ в другій половині ХХ — на початку ХХІ ст.

«Холодна війна»

Таблиця 782

Поняття	Період конфронтації у світовій політиці, що тривав у 1945-1985 рр.
Причини	<ul style="list-style-type: none"> • Ідеологічні розбіжності союзників по антигітлерівській коаліції, суперечки щодо післявоєнного облаштування світу. • Нехтування СРСР Атлантичною хартією (1941), повернення до класових принципів зовнішньої політики. • Експорт комуністичної тоталітарної моделі до Східної Європи. • Розкол світу і створення соціалістичного табору та капіталістичного оточення. • Вакуум традиційної рівноваги сил через поразку Німеччини у Другій світовій війні. • Боротьба за сфери впливу між СРСР та США
Прояви	<ul style="list-style-type: none"> • Формування воєнно-політичних блоків — НАТО, ОВД. • Мілітаризація економіки, гонка озброєнь, у тому числі в космічній галузі. • Заснування військових баз по всьому світу. • Шпигунство. • Психологічна та ідеологічна війна. • Участь у локальних конфліктах. • Економічні ембарго. • Боротьба за вплив у країнах «третього світу»
Результати	Вимушене співіснування двох систем перед загрозою ядерної катастрофи